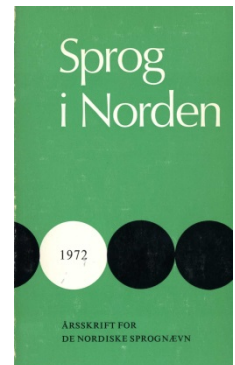

Sprog i Norden

Titel: Nordisk språksamarbeid 1971-72
Forfatter: Arnulv Sudmann
Kilde: Sprog i Norden, 1972, s. 17-24
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Nordisk språksamarbeid 1971—72

Av *Arnulv Sudmann*

I 1971—72 har samarbeidet mellom dei nordiske språknemndene gått vidare etter tradisjonelle retningslinjer, jamfør Språk i Norden 1971, s. 19.

Det 18. nordiske språknemndmøtet

vart halde i Reykjavik og på Bifröst i Borgarfjörður 17.—19. august 1971.

Frå *Danmark* møtte Jørgen Eriksen, Arne Hamburger, Poul Lindegård Hjorth, Henning Skaarup, Henning Spang-Hanssen, Chr. Westergård-Nielsen, frå *Finland* Åke Granlund, Terho Itkonen, Egil Nicklin, Matti Sadeniemi, frå *Island* Jakob Benediktsson, Sigurður Briem, Helga Kress, Bjarni Vilhjálmsson, Þórhallur Vilmundarson, frå *Noreg* Eyvind Fjeld Halvorsen, Alf Hellevik, Gudbrand Jenssen, Bjørn Ebbe Lian, Arnulv Sudmann, Arnold Thoresen, frå *Sverige* Gösta Bergman, Rolf Hillman, Valter Jansson, Bertil Molde, Einar Selander, Carl Ivar Ståhle.

Møtet hadde denne saklista:

1. *Nyordsundersøkinga*

Det vart lagt fram korte rapportar frå dansk, norsk og svensk side om kor langt ein hadde komme med arbeidet sidan siste språknemndmøte.

2. *Språk i Norden*

Møtet vedtok at den tremannskomiteen som hadde redigert årgangen 1970 og 1971, skulle redigere Språk i Norden

1972 også, med Molde som hovudredaktør. Det kom fleire framlegg til artiklar i 1972-årgangen, og ein fastsette fristen for innsending av manuskripta. Vidare vart fordelinga av produksjonskostnadene drøfta.

3. *Dansk-norsk-svensk ordliste over samnordiske og særspåkrålege ord*

Lindegård Hjorth gav rapport om arbeidet med ordlista. Møtet vedtok at ein skulle prøve å få formulert ein redaksjonsplan, fastsetje omfanget av boka og førebu ein søknad til Nordisk kulturfond om stønad til utarbeiding av eit manuskript.

4. *Teknisk språk og anna fagspråk*

Emnet var sett på saklista etter framlegg frå Norsk språknemnd. Innleiarar var Einar Selander frå Sverige, Eyvind Fjeld Halvorsen og Gudbrand Jenssen frå Noreg, Egil Nicklin frå Finland, Henning Spang-Hanssen frå Danmark og Sigurður Briem frå Island. Innleiarane representerte dels fagspråkinstansar, dels språknemndene, og i ordskiftet kom ein bl.a. inn på forholdet mellom fagspråk og allmennspråk, og på vilkåra for å skape større nordisk ein-skap i fagterminologien. Ein del av dei synsmåtane som kom fram, vil ein finne formulerte i artiklar i dette skriftet.

Det vart vedteke at den nordiske samarbeidskomiteen (jamfør punkt 7 nedanfor) skulle arbeide vidare med spørsmåla, og i samband med det knyte til seg den ekspertise på området som det måtte vere behov for. Elles skulle ein i kvart land greie nærmare ut dei problema ein hadde på nasjonal basis.

5. *Islandske stadnamn*

Pórhallur Vilmundarson heldt foredrag om islandske stadnamn, og viste etterpå rundt i lokala til det islandske stadnamninstituttet.

6. *Islandsk litteratur av interesse for arbeidet til språknemndene*

Jakob Benediktsson orienterte om nyare islandske ord-bøker og bøker om språkbruk og språkrøkt.

7. *Framlegget frå Nordisk råd om utviding av det nordiske språksamarbeidet*

På sekretærmøtet i København 15. og 16. april 1971, der også formennene i den danske, norske og svenske språknemnda var til stades, vart det skipa ein komite til å arbeide med spørsmålet om utbygging av det nordiske språksamarbeidet, med bakgrunn i framlegget frå Nordisk råds 18. sesjon (jamfør Språk i Norden 1971, s. 24).

Språknemndmøtet vedtok at denne komiteen, som er samansett av formannen og ein sekretær frå kvar nemnd, bl.a. skal ha til oppgåve å stå for kontakten med det nye nordiske kultursekretariatet. Om arbeidet med fagspråk sjå punkt 4 ovanfor.

8. *Konferansen om nordisk språkfelleskap 20.—22. juni 1971*

Det vart lagt fram ein rapport om denne konferansen (jamfør Språk i Norden 1971, s. 25—27, der også den resolusjonen som vart vedteken på konferansen, er trykt).

9. *Tid og stad for nordiske språkmøte 1972*

Det vart fastsett at det 19. nordiske språknemndmøtet skulle haldast i Noreg og sekretærmøtet i Finland.

Komiteemøte 1971

I tillegg til dei møta som er nemnde i Språk i Norden 1971, s. 24—25, hadde komiteen for utbygging av det nordiske språksamarbeidet eit møte i Stockholm 20. november 1971.

(Om resultatet av drøftingane sjå nedanfor.) Samtidig var det møte i redaksjonskomiteen for ordlista over samnordiske og særspårlege ord. Det vart vedteke at komiteen skulle utarbeide eit prøvemanuskript for bokstaven *l*. Dessutan var det møte i redaksjonskomiteen for Språk i Norden og i komiteen for nyordsundersøkinga.

Utbygging av det nordiske språksamarbeidet

I tilknytning til det som vart sagt på Nordisk råds 18. sesjon om att språknemndene bør få større økonomiske ressursar slik at dei kan tilsetje folk som har til hovudoppgåve å ta seg av det nordiske språksamarbeidet (jamfør Språk i Norden 1971, s. 24), har både Norsk språknemnd og Nämnden för svensk språkvård søkt styremaktene om pengar til å lønne ein "nordisk sekretær" i kvar nemnd. Dansk Sprognævn vil søkje om ei tilsvarende stilling.

På møtet 20. november 1971 i komiteen for utbygging av det nordiske språksamarbeidet vart det vedteke å sende eit brev til det nyoppretta nordiske kultursekretariatet. I brevet skulle ein orientere om det arbeidet språknemndene har gjort og gjer for nordisk språkfelleskap, skissere framtidsplanar for arbeidet og ytre ønske om eit samarbeid med kultursekretariatet på dette området.

Professor Molde laga eit utkast til brevet, som vart sendt nemndene til godkjenning. Nemndene skulle også gjere framlegg om ein fast kontaktmann som kultursekretariatet kunne vende seg til i spørsmål om det nordiske språksamarbeidet.

Dette brevet vart så sendt til kultursekretariatet:

En av de grundläggande förutsättningarna för det nordiska samarbetet på alla områden, inte minst inom kulturlivet, är den nordiska språkgemenskapen. Därmed avses naturligtvis i första hand den nära släktskapen och de betydande likheterna mellan danskan, norskan och svenskan. Men eftersom svenskan också är modersmål för ett icke ringa antal finländare, officiellt språk i Finland och dessutom sekundärspråk för många finnar, är det rimligt att också räkna in Finland i den nordiska språkgemenskapen. Isländskan och färöiskan är visserligen nära befreundade med framför allt norskan, men de är nu för de flesta skandinaver helt främmande språk. Bland både islänningar och färingar är det dock vanligt att vid kontakter med personer från andra delar av Norden använda danska, norska eller svenska. Det synes därför icke vara oberättigat att tala om en allmänt nordisk språkgemenskap.

Man kan ha olika meningar om hur omfattande och djupgående denna nordiska språkgemenskap i realiteten är. Det är t.ex.

mycket lätt att peka på skillnader mellan danskan, norskan och svenskan som kan försvåra samnordiska kontakter, både i tal och i skrift. Men danskans, norskans och svenskans ordförråd och övriga struktur visar klart att likheterna mellan de tre språken är vida större än skillnaderna.

Det har ända sedan mitten av 1880-talet gjorts mer eller mindre lyckade och realistiska ansträngningar att avlägsna störande olikheter mellan de nordiska språken och att på olika sätt öka likheterna. Ett exempel är införandet av den i svenskan sedan 1500-talet gängse bokstaven *å* också i norskan och danskan. I arbetet på en ökad samstämmighet mellan de nordiska språken har under de senaste årtiondena de nordiska språknämnderna spelat en viktig roll. Alla språknämnder i de nordiska länderna har det nordiska språksamarbetet som en självklar punkt på arbetsprogrammet. Sedan mitten av 1950-talet sker samarbetet mellan Nordens språknämnder i ganska fasta former — bl.a. genom ett årligt gemensamt språkmöte och sedan ca 10 år genom ett eller flera årliga möten mellan nämndernas sekreterare, dvs. de som har ansvaret för det praktiska, dagliga arbetet.

Språknämnderna har i sitt nordiska arbete verkat på flera olika områden. T.ex. har terminologier inom skilda fackområden diskuterats, och man har försökt att åstadkomma större nordisk överensstämmelse inom dessa terminologier. Särskilt har nämnderna arbetat med posttermer, flygtermer, televisionstermer, telestermer, meteorologiska termer och turisttermer. Vidare har nämnderna i Danmark, Norge och Sverige gemensamt publicerat en skrift om transkription av kyrillisk (rysk) skrift. Nämnderna har också såsom en av sina viktigaste nordiska arbetsuppgifter sedan länge strävat efter att försöka få så gemensam behandling som möjligt av nya ord i de olika språken, häribland av engelska lånord. Resultaten av nämndernas gemensamma nordiska verksamhet har offentliggjorts i en serie skrifter med namnet Nordiska språkfrågor (sju volymer, omfattande åren 1955—67), senare efterföljd av årsskrifter med titeln Språk i Norden 1970, Språk i Norden 1971 etc. Arbetet med turisttermer resulterade 1970 i skriften Turistord i Norden, Dansk-finsk-färöisk-isländsk-norsk-svensk turistordlista.

Det kan vidare nämnas att nämnderna har arbetat med ordböcker mellan de nordiska språken (en dansk-svensk ordbok 1958, arbetet med en norsk-svensk ordbok pågår). En speciell typ av dansk-norsk-svensk ordbok planeras sedan en tid, nämligen

en ordbok som behandlar sådana ord i danskan, norskan och svenskan som icke utan vidare förstås över hela Norden. I denna ordbok skall dels förslag till samnordiska synonymer ges (dvs. ord som kan ersätta särspråkliga ord i tryckt och skriven text, i föredrag, i radio- och tv-program etc. som vänder sig till en nordisk läsar- eller lyssnarkrets), dels förklaringar ges till sär-danska, sårnorska eller særsvenska ord. Språknämnderna anser att en bok av denna typ kan ha en viktig uppgift att fylla inte bara för den nordiska språkgemenskapen utan framför allt för det praktiska nordiska samarbetet.

Språknämnderna är också engagerade som rådgivande instanser åt Föreningarna Norden i dessas nu pågående arbete på en ordbok eller uppslagsbok över politik, förvaltning, organisationsliv o.d. i alla de nordiska länderna.

Språknämnderna i Norden har naturligtvis alla till huvuduppgift att arbeta på nationell bas, med det egna språket. Den sekundära — men enligt nämndernas uppfattning också synnerligen viktiga — uppgiften att verka för ökad nordisk språkgemenskap har alltid fått komma i andra hand, stundom tyvärr i alltför hög grad. Detta beror givetvis på att nämnderna icke har haft vare sig personal eller pengar nog att kunna göra alla de insatser som de skulle ha önskat göra. Det har också under årens lopp från olika håll utanför språknämnderna föreslagits att det nordiska språksamarbetet skulle vidgas. Det viktigaste exemplet på detta är det förslag som 1968 framlades av den svenske riksdagsmannen Sven Sundin inför Nordiska rådet att det nordiska språksamarbetet skulle förstärkas genom tillsättande av en nordisk språknämnd (vid sidan av de nationella nämnderna). Efter sedvanlig remissbehandling diskuterades detta förslag vid Nordiska rådets session i Reykjavik i februari 1970. Därvid beslöts "att Nordiska rådet icke måtte företaga sig något i anledning av medlemsförslaget". I debatten yttrade dock den fungerande ordföranden i Nordiska rådets kulturutskott, den norske stortingsmannen Gunnar Garbo:

"La meg til slutt få lov til å understreke at når utvalget tilrår Nordisk Råd ikke å foreta seg noe ytterligere med saken, skjer det ene og alene i tillit til at regjeringene nå vil sørge for at de nasjonale språknemnder får større økonomiske ressurser til sin rådighet, og at hver av dem får adgang til å knytte til seg eksperter som har det som hovedoppgave å ivareta de felles nordiske interesser innenfor språkdyrkingen. Derneft forut-

setter vi fra utvalgets side at nemndene seg imellem tar opp spørsmålet om å etablere en felles institusjon med større tyngde og med sekretærhjelp til sin rådighet, for å fortsette arbeidet med den nordiske språkdyrking på et felles internordisk plan. På den bakgrunn vil jeg da få tilrå at rådet her slutter seg til innstillingen fra kulturutvalget.”

I anslutning till detta yttrande av stortingsman Garbo och till sakens behandling i Nordiska rådet har språknämnderna i Norge och Sverige redan ansökt om särskilda statsmedel som skulle möjliggöra upprättandet av en speciell tjänst för en ”nordisk sekreterare” vid dessa nämnders sekretariat, och språknämnden i Danmark ämnar också ansöka om en sådan tjänst. Det är givetvis svårt att säga hur länge det kan dröja innan språknämnderna kan få möjligheter att inrätta särskilda tjänster för ”nordiska sekreterare”. Under alla förhållanden är det nämndernas avsikt att så långt de nuvarande resurserna medger intensifiera den nordiska delen av verksamheten. En särskild kommitté bestående av ordförandena och en sekreterare från varje språknämnd bildades 1971 för att planera den nordiska verksamheten under den närmaste framtiden. Denna kommitté har fastslagit följande uppgifter som i första hand aktuella:

1. Utgivningen av årsskriften Språk i Norden
2. Ordbok över samnordiska och särskåpråkliga nordiska ord (se ovan)
3. Undersökning av tillväxten i de nordiska språkens ordförråd (en delundersökning avseende efterkrigstiden t.o.m. 1970 skall med det snaraste avslutas i Danmark, Norge och Sverige)
4. Skilda fackspråkliga terminologier
5. Utgivning av en skrift med uppgifter om uttal av slåktnamn i Norden
6. Stråvan att samordna de i de nordiska länderna tillåmpade rent tekniska skrivreglerna
7. Fullföljande av det program för en utveckling av den nordiska språkgemenskapen som skisserades i en resolution från den konferens om nordisk språkgemenskap som anordnades av Föreningarna Norden och de nordiska språknämnderna på Hindsgavl i Danmark i juni 1971 (se Språk i Norden 1971, s. 25—27), en resolution som Föreningarna Nordens förbund ställde sig bakom vid sitt möte i Reykjavik i september 1971.

Utöver dessa närmast aktuella uppgifter önskar språknämnderna

naturligtvis göra andra insatser. Det ter sig t.ex. naturligt för språknämnderna att de skall få tillfälle att yttra sig över och ge råd om alla förslag eller utredningar o.d. som kan väckas i något nordiskt land eller inom någon samnordisk institution och som rör eller kan få betydelse för det allmänna språkbruket i Norden och för den nordiska språkförståelsen.

Språknämnderna har med denna skrivelse önskat ge en översikt över sitt på den nordiska språkgemenskapen inriktade arbete. Språknämnderna är självfallet starkt intresserade av att upprätta ett samarbete med Nordiska kultursekretariatet, och skulle gärna se att Nordiska kultursekretariatet kunde finna det naturligt och praktiskt att samråda med språknämnderna i alla frågor med språklig anknytning. För att Nordiska kultursekretariatets och andras kontakter med de nordiska språknämnderna skall underlättas har dessa till gemensam kontaktman i nordiska frågor utsett professor Bertil Molde. Nämnden för svensk språkvård, Box 2056, S-103 12 Stockholm 2 (tfn 08/10 20 06).

För ytterligare upplysningar om språknämndernas verksamhet hänvisas till Språk i Norden 1970 och 1971, vilka bifogas.